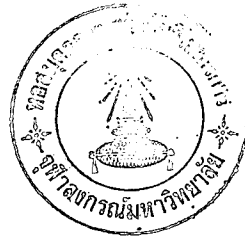

บทที่ ๕

บทสรุป

เงื่อนไขในการพัฒนาการเมืองนั้น มีอยู่หลายอย่างหลายประการ วัฒนธรรมทางการเมืองก็เป็นเงื่อนไขที่สำคัญหนึ่งในการที่จะพัฒนาการเมืองให้เป็นไปในแนวทางที่ต้องการ นักวิชาการ นักคิดทางรัฐศาสตร์ หลายคน ดึงข้อสังเกตว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จหรือพบกับความล้มเหลวนั้น ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนสำคัญ เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองหมายถึง ทศนะและความโน้มเอียงทางการเมือง ทศนคติที่คนมีต่อระบบการเมืองและส่วนต่างๆ ของระบบการเมือง ตลอดจนทศนคติเกี่ยวกับบทบาทของตนเองที่มีในระบบการเมือง ฉะนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองของชาติหนึ่งๆ ก็คือ ลักษณะ ทศนคติและความโน้มเอียงในรูปแบบต่างๆ ของสมาชิกในสังคมที่มีต่อระบบและส่วนต่างๆ หรือกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในชาตินั้น ฉะนั้น หากจะวางรากฐานระบอบการปกครองของประเทศหนึ่งประเทศใดให้มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มั่นคง ก็จะต้องพยายามสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้กับประเทศนั้นให้มั่นคงเสียก่อน และในการที่จะปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยขึ้นในชาตินั้น บุคคลชั้นนำ เป็นกลุ่มบุคคล เป้าหมายที่สำคัญที่สุด เพราะแม้จะเป็นคนกลุ่มน้อย แต่มีอิทธิพลต่อความคิดทศนคติต่อบุคคลในสังคมเป็นอย่างมาก

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น พลเมืองจะต้องมีทศนคติแบบประชาธิปไตย มีความรักในเหตุผล รู้จักหน้าที่ของความเป็นพลเมือง มีความเชื่อมั่นในตัวเอง เคารพความคิดเห็นของคนอื่น มองโลกในแง่ที่ดี รักความอิสระเสรีภาพ และรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์ ชี้แจงแสดงเหตุผล เป็นต้น และทำนองเดียวกันจะต้องมีลักษณะที่ไม่นิยมอำนาจเผด็จการด้วย

ในการวัดทัศนคติทางการเมืองการปกครองของบุคคลชั้นนำท้องถิ่นไทย ว่ามีแนวโน้มไปในทางใดระหว่าง ประชาธิปไตยและอำนาจนิยมในการวิจัย จึงจำเป็นต้องกำหนดลักษณะรูปแบบพฤติกรรมและความคิดของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยและระบอบอำนาจนิยมไว้ โดยกำหนดสเกลไว้ทั้งสิ้น ๑๔ สเกล ในแต่ละสเกลจะมีแบบสอบถามไว้ ๓-๑๐ ข้อ แต่ละข้อของคำถาม จะมีคะแนนไว้ตั้งแต่ ๑-๕ คะแนน ยิ่งคะแนนสูงยิ่งเป็นประชาธิปไตยสูง ยิ่งคะแนนต่ำยิ่งเป็นอำนาจนิยมมาก

ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า บุคคลชั้นนำของไทย มีระดับทัศนคติแบบประชาธิปไตยค่อนข้างต่ำ บุคคลชั้นนำจำนวนร้อยละ ๔๙.๔๔ ได้คะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ ๓๖.๒๒ ได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำ และมีบุคคลชั้นนำเพียงร้อยละ ๑๔.๓๓ เท่านั้นที่ได้คะแนนอยู่ในระดับสูง แสดงว่าบุคคลชั้นนำของไทยส่วนใหญ่ มีระดับทัศนคติแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับต่ำ ส่วนระดับทัศนคติแบบอำนาจนิยมของบุคคลชั้นนำนั้น จากการวิจัยพบว่า บุคคลชั้นนำ ร้อยละ ๔๙.๔๔ มีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ ๑๘.๘๘ อยู่ในระดับสูง และมีคะแนนร้อยละ ๓๑.๖๖ อยู่ในระดับต่ำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บุคคลชั้นนำของไทยในระดับท้องถิ่นมีระดับทัศนคติแบบอำนาจนิยมค่อนข้างสูง

จากการกำหนดลักษณะของประชาธิปไตยและอำนาจนิยม เพื่อวัดทัศนคติของบุคคลชั้นนำของไทย ว่าเป็นไปในทางใดระหว่างแนวทางประชาธิปไตย หรืออำนาจนิยมนั้น ผลจากการวิจัย สรุปได้ดังนี้

บุคคลชั้นนำของไทย มีระดับการยึดถือในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตยค่อนข้างสูง คือมีบุคคลชั้นนำจำนวนร้อยละ ๓๖.๗๗ มีคะแนนอยู่ในระดับสูง ร้อยละ ๕๘.๘๘ ได้คะแนนอยู่ในระดับปานกลาง และมีบุคคลชั้นนำเพียงร้อยละ ๘.๓๒ ได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำ

เกี่ยวกับความเชื่อมั่นในความสามารถ การมีคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ บุคคลชั้นนำท้องถิ่นไทย ร้อยละ ๔๗.๗๗ ได้คะแนนอยู่ในระดับสูง ร้อยละ ๔๗.๗๗ เท่ากัน ได้คะแนนอยู่ในระดับปานกลาง และมีบุคคลชั้นนำเพียงร้อยละ ๔.๔๓ ได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำ แสดงว่าบุคคลชั้นนำท้องถิ่นส่วนใหญ่ มีความเชื่อมั่นในความสามารถ การมีคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์มากพอสมควร

เกี่ยวกับการยอมรับความแตกต่างของบุคคลในการใช้สิทธิเสรีภาพ บุคคลชั้นนำ
ท้องถิ่นไทย ร้อยละ ๒๒.๒๒ ได้คะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ ๖.๑๑ ได้คะแนนอยู่ใน
ระดับสูง และร้อยละ ๗๑.๖๕ ได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำ แสดงว่าบุคคลชั้นนำท้องถิ่นไทย
ส่วนใหญ่ มีทัศนคติที่ไม่ยอมรับความแตกต่างของบุคคลในการใช้สิทธิเสรีภาพ

เกี่ยวกับการมอบความรับผิดชอบทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ จากการวิจัยพบว่า
บุคคลชั้นนำท้องถิ่นไทย ร้อยละ ๒๔.๔๔ ได้คะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ ๕ ได้
คะแนนอยู่ในระดับสูง และมีบุคคลชั้นนำถึงร้อยละ ๖๔.๕๔ ได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำ แสดง
ว่าบุคคลชั้นนำท้องถิ่นไทย มีทัศนคติที่ไม่ค่อยสนใจโยนดีกับการเมืองการปกครองประเทศ
เท่าใด บุคคลชั้นนำท้องถิ่นส่วนใหญ่ จึงมอบความรับผิดชอบทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นหน้าที่ของ
ผู้นำ

เกี่ยวกับการมีความคิดยึดมั่นในค่านิยมแบบดั้งเดิม บุคคลชั้นนำถึงร้อยละ ๗๔.๔๔
มีคะแนนอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ ๑๔.๘๘ มีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง และบุคคลชั้นนำ ร้อย
ละ ๖.๖๖ ได้คะแนนอยู่ในระดับสูง แสดงว่า บุคคลชั้นนำท้องถิ่นของไทยส่วนใหญ่มีความคิด
ยึดมั่นในค่านิยมแบบดั้งเดิม

เกี่ยวกับการยอมรับนับถือในระบบอาวุโส บุคคลชั้นนำร้อยละ ๗๓.๘๘ ได้
คะแนนอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ ๒๑.๖๖ ได้คะแนนอยู่ในระดับปานกลาง และร้อยละ ๔.๔๔
ได้คะแนนอยู่ในระดับสูง แสดงว่าบุคคลชั้นนำท้องถิ่นไทยส่วนใหญ่ มีทัศนคติในการยอมรับ
นับถือระบบอาวุโสอยู่ในระดับสูง

เกี่ยวกับการนิยมยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักการหรือเหตุผล บุคคลชั้นนำ
ร้อยละ ๗๑.๑๑ ได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ ๒๔.๔๔ ได้คะแนนอยู่ในระดับปานกลาง
และร้อยละ ๔.๔๔ ได้คะแนนอยู่ในระดับสูง แสดงว่าบุคคลชั้นนำท้องถิ่นไทยส่วนใหญ่ มี
ทัศนคติที่นิยมยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักการหรือเหตุผล อยู่ในระดับสูง

เกี่ยวกับการยอมรับในความเสมอภาคของมนุษย์ บุคคลชั้นนำร้อยละ ๕๓.๓๓
ได้คะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ ๒๔.๔๔ ได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำ และ ร้อยละ
๑๗.๒๒ ได้คะแนนอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่า บุคคลชั้นนำท้องถิ่นไทย ส่วนใหญ่มีทัศนคติ
ที่ไม่ยอมรับในความเสมอภาคของมนุษย์

เกี่ยวกับการอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ บุคคลชั้นนำร้อยละ ๔๔.๕๕ ได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ ๔๗.๗๗ ได้คะแนนอยู่ในระดับปานกลาง และร้อยละ ๖.๖๖ ได้คะแนนอยู่ในระดับสูง แสดงว่าบุคคลชั้นนำท้องถิ่นไทยส่วนใหญ่ มีทัศนคติในการอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจสูง

เกี่ยวกับการนิยมนำมาแบบเด็ดขาดและรุนแรง บุคคลชั้นนำร้อยละ ๑๔.๕๕ มีคะแนนอยู่ในระดับสูง ร้อยละ ๔๖.๑๑ ได้คะแนนอยู่ในระดับปานกลาง และร้อยละ ๑๐.๕๕ ได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำ แสดงว่าบุคคลชั้นนำท้องถิ่นส่วนใหญ่ มีทัศนคติไม่นิยมนำมาแบบเด็ดขาดและรุนแรง

เกี่ยวกับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและมีความเชื่อมั่นในตัวเอง บุคคลชั้นนำร้อยละ ๕.๕๕ มีคะแนนอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ ๒๕.๕๕ มีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง และร้อยละ ๖๘.๕๕ ได้คะแนนอยู่ในระดับสูง แสดงว่าบุคคลชั้นนำส่วนใหญ่ มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง

เกี่ยวกับการมองโลกในแง่ดีและมีความไว้วางใจผู้อื่น บุคคลชั้นนำร้อยละ ๔๖.๖๖ มีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ ๒.๒๒ ได้คะแนนอยู่ในระดับสูง และร้อยละ ๕๑.๑๐ ได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำ แสดงว่าบุคคลชั้นนำท้องถิ่น ไม่มีความไว้วางใจผู้อื่นและสภาพแวดล้อม จึงทำให้ส่วนใหญ่ มองโลกในแง่ร้าย และไม่มีความไว้วางใจผู้อื่น

เกี่ยวกับความไว้วางใจเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ หรือสถาบันของทางราชการและการเมืองของรัฐ บุคคลชั้นนำ ร้อยละ ๕ ได้คะแนนอยู่ในระดับสูง ร้อยละ ๖๒.๒๒ ได้คะแนนอยู่ในระดับปานกลาง และร้อยละ ๓๒.๗๗ ได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำ แสดงว่า ในทัศนะของบุคคลชั้นนำท้องถิ่นไทยส่วนใหญ่แล้ว เจ้าหน้าที่หรือสถาบันของทางราชการและการเมืองของรัฐ เชื่อถือไม่ได้

เกี่ยวกับการรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล บุคคลชั้นนำร้อยละ ๑๑.๖๖ ได้คะแนนอยู่ในระดับสูง ร้อยละ ๔๖.๑๑ ได้คะแนนอยู่ในระดับปานกลาง และร้อยละ ๔๒.๒๒ ได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำ แสดงให้เห็นว่า บุคคลชั้นนำท้องถิ่นไทยส่วนใหญ่ มีทัศนคติในการรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์อยู่ในระดับต่ำ คือส่วนใหญ่ไม่ชอบการวิพากษ์วิจารณ์

อันที่จริงแล้ว วัฒนธรรมทางการเมือง ก็คือ ผลผลิตของกระบวนการขัด กลาให้
รัฐระ เียบยทางสังคมการเมืองนั้นเอง ซึ่งในการวิจัยนี้ ก็แสดงให้เห็นถึงผลของการขัด กลา
ทางสังคมการเมืองโดยตลอดแล้ว

จากการวิจัยเราได้พบปัญหาสำคัญอันหนึ่งในการพัฒนาการเมืองของประเทศไทย
นั่นก็คือ แม้ว่าในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ประเทศไทยจะได้เปลี่ยนรูปแบบการปกครอง เป็นระบอบ
ประชาธิปไตยแล้ว แต่ระบบการเมืองการปกครองที่แสดงพฤติกรรมออกมาก็ยังไม่เป็นประ-
ชาธิปไตยอย่างประเทศประชาธิปไตยตะวันตกทั้งหลาย ผลของการวิจัยทำให้เราทราบ
ว่าประชาธิปไตยที่นำมาใช้ในประเทสนั้น ที่แท้ก็เป็นเพียงผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ซึ่งมี
แต่เพียงรูปแบบเท่านั้น คือมีแต่เพียงโครงร่าง มีแต่เพียงกฎหมายที่กำหนดไว้ ทว่ามีเนื้อหา
สาระมีชีวิตจิตใจอย่างประชาธิปไตยไม่ มวลชนโดยทั่วไปก็ยังมีลักษณะวิถีชีวิต และจิตใจ
ไม่ต่างไปจากรัฐภายใต้การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเท่าใด วัฒนธรรมทาง
การเมืองของประชาชนคนไทย ก็ยังฝังแน่นอยู่กับระบอบเดิมอยู่นั่นเอง

จุดมุ่งหมายของการวิจัยนี้ ไม่ได้มุ่งที่จะหาตัวผู้รับผิดชอบในความผิดพลาดที่
เกิดขึ้น ในการล้มลุกคลุกคลานของระบอบการปกครองประชาธิปไตยในประเทศไทย แต่
มุ่งที่หาแนวทางในการวางรากฐาน ของระบอบการปกครองที่เหมาะสมสำหรับประเทส-
ไทย สำหรับปัจจุบันและอนาคต ฉะนั้น จึงวิเคราะห์ปัญหาว่ามีปัจจัยใดบ้างซึ่งไม่เชื่ออ่า-
นวนหรือเกื้อกูลต่อระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งอยู่ในวัฒนธรรมทางการเมือง
ของไทย

กระบวนการขัด กลาให้รัฐระ เียบยทางสังคมการเมืองประการแรกก็คือ การ
ศึกษา เราพบว่าบุคคลยิ่งมีการศึกษาสูง ยิ่งมีทัศนคติเป็นประชาธิปไตยสูงขึ้น
และ ยิ่งไม่ได้รับการศึกษา หรือการศึกษาต่ำ ก็ยิ่งมีทัศนคติแบบอำนาจนิยมสูง ฉะนั้นหาก
มาพิจารณาจุดสถาบันการศึกษาของไทย เราไม่ควรมุ่งความสนใจไปแค่ โรงเรียน วิทยาลัย
หรือมหาวิทยาลัยเท่านั้น สถาบันการศึกษาในที่นี้ ควรจะรวมถึงตั้งแต่ครอบครัว ซึ่งให้
การศึกษาพื้นฐานแรกแก่คนไทย บิดามารดาไทยให้ความสนใจให้ความอิสระหรือเข้มงวด
ต่อการกล่อม กลาเด็กไทยเพียงใด บุคคลลิกภาพของบิดามารดา เป็นตัวอย่างของบุคคลลิกภาพ

ประชาธิปไตยแค่นั้น เพียงใด พ่อที่เด็กไทยจะถือเสียเอาเป็นแบบอย่างได้ ออกจากครอบครัวแล้วเด็กได้เข้าไปสู่โรงเรียน เป็นหน้าที่ของครูอาจารย์ที่จะสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยให้นักเรียน ครูอาจารย์ไทยได้สร้างไว้ได้เพียงใด ในการสมาคมระหว่างเพื่อนฝูง (Peer Group) กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็ก ในเรื่องทัศนคติเป็นอย่างมาก หากในกลุ่มมีผู้นำกลุ่ม ซึ่งมีทัศนคติเป็นประชาธิปไตย มีเหตุมีผล เด็กก็ย่อมได้รับอิทธิพลของกลุ่มไปมาก บางครั้งมีมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ในการขัดเกลาทัศนคติ นอกจากนั้น ศาสนายังมีอิทธิพลในเรื่องความเชื่อ ทัศนคติ ศรัทธา บุคคลลึกลับ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะคนไทยได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนากลม่อม กล่อมจิตใจเป็นอย่างมาก ยิ่งชายไทย ใค้มีโอกาสบวชเรียนย่อมได้ศึกษาธรรมวินัย ระเบียบปฏิบัติของสงฆ์ ช่วยหล่อหลอมจิตใจ ทัศนคติให้ยึดถือในสิ่งที่พุทธศาสนาสั่งสอน กิริยาวาจานบุคลลึกลับต่างๆ ของชายไทย จึงมีลักษณะเฉพาะ คือ มักจะสุภาพ เรียบร้อย อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ชอบเสียงภัย รักสงบ ไม่ชอบความรุนแรง เป็นต้น นอกจากนั้นสื่อมวลชน ภาพยนตร์ ทีวี ก็มีส่วนในการให้การศึกษาในด้านทัศนคติความเชื่ออย่างมากอีกด้วย

ประการที่สอง อาชีพรับราชการและอาชีพไม่รับราชการ มีอิทธิพลในด้านทัศนคติต่อบุคคลน้อยมาก จากการวิจัยกลับพบว่า อาชีพไม่รับราชการมีทัศนคตินิยมอำนาจนิยมมากกว่าประชาธิปไตย เล็กน้อย ส่วนอาชีพรับราชการนั้น มีทัศนคติกำลังกัระหว่างอำนาจนิยมและประชาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังเห็นว่า หากจำแนกอาชีพออกไปให้กว้าง ขวากกว่านี้ อาจจะพบปัญหาใหม่ๆ อีกก็ได้ เช่น แยกเป็นอาชีพ ข้าราชการนา อาชีพพ่อค้า อาชีพนายแพทย์ หนายความ อาชีพรับรับจ้างกรรมกร เป็นต้น แล้วสำรวจทัศนคติของทุกอาชีพมาพิจารณาเปรียบเทียบกัน อาจจะได้ทัศนคติความเป็นประชาธิปไตย และอำนาจนิยมที่ต่างกันมากก็ได้ ซึ่งในการวิจัยนี้มีเขตจำกัด หากมีการวิจัยต่อไปน่าจะได้พิจารณาเรื่องกลุ่มอาชีพนี้ อีกครั้งหนึ่ง

ประการที่สาม เกี่ยวกับอายุ ทัศนคติของบุคคลต่างวัยของไทยจากการวิจัย นับว่าแตกต่างกันมาก บุคคลชั้นนำท้องถิ่นของจังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งมีอายุเกินกว่า ๔๐ ปี ขึ้นไป

มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมมากกว่าแบบประชาธิปไตย ขณะที่บุคคลชั้นนำอายุไม่เกิน ๔๐ ปี ซึ่งเป็นคนหนุ่ม มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูง และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมต่ำ

จากผลของการวิจัยดังกล่าวแล้ว เมื่อพิจารณาทัศนคติของบุคคลชั้นนำจังหวัดสิงห์บุรี ในส่วนที่เกี่ยวกับการยอมรับความแตกต่างของบุคคลในการใช้สิทธิเสรีภาพ และส่วนที่เกี่ยวกับการยอมรับในความเสมอภาคของมนุษย์ นั้น จะพบว่า บุคคลชั้นนำจังหวัดสิงห์บุรี ส่วนใหญ่มีทัศนคติไม่ยอมรับความแตกต่างของบุคคลในการใช้สิทธิเสรีภาพ และส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ไม่ยอมรับในความเสมอภาคของมนุษย์ แสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่สับสนคลั่งต้องกัน แต่ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวกับความเชื่อมั่นในความสามารถ การมีคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ บุคคลชั้นนำจังหวัดสิงห์บุรี มีความเชื่อมั่นในความสามารถ การมีคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์อยู่ในระดับสูง (ร้อยละ ๔๗.๗๗) สิ่งนี้เองที่แสดงให้เห็นถึงทัศนคติทางการเมืองที่ขัดกันอยู่ในตัวของบุคคลชั้นนำจังหวัดสิงห์บุรี คือมีทั้งทัศนคติที่เป็นแบบประชาธิปไตยและอำนาจนิยมผสมปนเปกันอยู่ในตัวบุคคล ในด้านหนึ่งบุคคลชั้นนำจังหวัดสิงห์บุรีมีทัศนคติทางด้านที่เป็นปัจเจก เชื่ออำนาจต่อประชาธิปไตย แต่อีกด้านหนึ่งนั้นมีลักษณะต่อต้านประชาธิปไตย ซึ่งลักษณะทัศนคติแบบผสมกันนี้ เป็นลักษณะพิเศษอันหนึ่งของบุคคลในสังคม ซึ่งอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลง เช่น ขณะที่ส่วนใหญ่ของบุคคลชั้นนำจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับการยึดถือในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตยพอสมควร (ร้อยละ ๓๒.๗๗) มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง (ร้อยละ ๖๔.๔๔) ขณะเดียวกันบุคคลชั้นนำจังหวัดสิงห์บุรีส่วนใหญ่ก็มีทัศนคติที่ไม่ยอมรับความแตกต่างของบุคคลในการใช้สิทธิเสรีภาพและไม่ยอมรับในความเสมอภาคของมนุษย์ควบคู่กันไปด้วย

ลักษณะความขัดแย้งกันระหว่างประชาธิปไตยและอำนาจนิยมนี้ เป็นลักษณะร่วมของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงทุกสังคม ไม่ได้มีเฉพาะแต่สังคมไทย เท่านั้น เพราะสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมที่มีค่านิยมมากมายหลายอย่างผสมปนเปกันอยู่ (Poly-normative society)

จากผลของการวิจัยดังกล่าวแล้ว ยังไม่อาจสรุปได้ว่าข้าราชการจังหวัดสิงห์บุรีทั้งหมด มีความคิดทัศนคติไปในทางเดียวกัน เพราะข้าราชการมีหลายประเภทและหลายกระทรวง ทบวง กรม แต่ละฝ่ายก็มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ไม่เหมือนกัน ทั้งหมด ข้าราชการบางกรมมีอำนาจหน้าที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์มาก เช่น ข้าราชการกรมศุลกากร ข้าราชการกรมตำรวจ ข้าราชการกรมสรรพากร ข้าราชการกรมสรรพสามิต เป็นต้น แต่ก็ไม่ใช่ข้าราชการในกรมเหล่านี้ทั้งหมดจะมีอำนาจที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ บางหน่วยงาน เช่น งานที่เกี่ยวกับงานธุรการ งานสารบรรณ งานด้านสวัสดิการ เป็นต้น ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์เลย ฉะนั้น ข้าราชการจึงไม่ได้มีทัศนคติในทางการเมือง การปกครองเป็นแบบเดียวกันไปหมด แต่ข้าราชการส่วนใหญ่ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นั้น มักพยายามปกป้องคุ้มครองรักษาระบบที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้องกับและได้รับประโยชน์จากระบบนั้น ข้าราชการส่วนใหญ่ที่ไม่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ หากเมื่อเปรียบเทียบกับข้าราชการฝ่ายอื่นที่มีผลประโยชน์จากอำนาจหน้าที่ ก็มัก มีความคิดมีความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงระบบ แต่อาจมีข้อยกเว้นสำหรับข้าราชการที่มีอุดมคติบางคน

แต่อย่างไรก็ตาม ทัศนคติของบุคคลชั้นนำจังหวัดสิงห์บุรี ที่ทำการวิจัยนี้ ผลที่ออกมาไม่อาจถือได้ว่าจะเป็นตัวแทนของความคิด ทัศนคติของบุคคลชั้นนำของไทยทั้งหมด และไม่อาจเป็นตัวแทนทัศนคติของประชาชนชาวจังหวัดสิงห์บุรีทั้งหมดได้ เนื่องจาก แต่ละกลุ่มแต่ละชนชั้นของบุคคลในสังคม ย่อมจะได้รับการหล่อหลอม อบรมทัศนคติจากกระบวนการอบรมให้รู้ระเบียบทางสังคม จากองค์การหรือสถาบันทางสังคมซึ่งแตกต่างกัน เพราะแต่ละสถาบันหรือองค์กรทางสังคมใดๆ ย่อมจะมีวิธีการและจุดมุ่งหมายในการอบรมสมาชิกในสังคมที่แตกต่างกันอยู่แล้ว นอกจากนั้น แต่ละสถาบันหรือกลุ่มองค์กรทางสังคม ยังมีแบบแผนของค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง องค์กรใดสถาบันใด มีความผูกพันหรือได้รับประโยชน์ที่ได้เปรียบจากระบบมากก็ย่อมอบรมให้สมาชิกมีค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อที่จะพยายามปกป้องคุ้มครองรักษาระบบนั้นไว้มิให้เสียหายหรือถูกทำลายไป ส่วนองค์กรใดหรือสถาบันใดที่สูญเสียประโยชน์ หรือ เสียเปรียบจากระบบส่วนใหญ่ ก็ย่อมปรารถนาที่จะให้สมาชิกของสังคมตนนั้น เกสยขัดข้องหรือ พยายามเปลี่ยนแปลงทำลายระบบนั้น แต่ก็อาจมีบางองค์กรที่มีจุดมุ่งหมายที่สูงส่ง เพื่อประโยชน์ส่วนรวม พยายามอบรมให้สมาชิกในกลุ่มมีค่านิยม ทัศนคติ ไปในทางเสริมสร้างความเจริญให้เกิดแก่ส่วนรวมมากกว่าคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว

ฉะนั้น บุคคลชั้นนำจึงมีลักษณะ เฉพาะที่มีลักษณะต่างไปจากประชาชนทั่วไป และมีก
ปรากฏว่าบุคคลชั้นนำส่วนใหญ่มักจะได้ประโยชน์จากระบบ จึงมีทัศนคติไปในทางที่จะปกป้อง
รักษาระบบมากกว่าจะคิดทำลาย ยกเว้นบุคคลชั้นนำที่มีความรู้ มีการศึกษาดี มีความเฉลียว
ฉลาด ซึ่งทราบและเข้าใจปัญหาสังคมดี บุคคลชั้นนำกลุ่มนี้อาจเรียกได้ว่า "ปัญญาชน" กลุ่มนี้
จะต้องเป็นผู้ไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับระบบด้วย จะสามารถเป็นกลุ่มบุคคลที่สะท้อนให้เห็น
ถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ ซึ่งไม่มีปากเสียงได้ ส่วนบุคคล
ชั้นนำส่วนใหญ่ซึ่งคือ ยกการศึกษาและมุ่งที่จะแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว โดยมีผลประโยชน์ผูก-
พันกับระบบสังคมที่เป็นอยู่ บุคคลชั้นนำกลุ่มนี้จึงไม่อาจเป็นภาพสะท้อนถึงความต้องการของ
ประชาชนส่วนใหญ่ได้

อย่างไรก็ดี บุคคลชั้นนำท้องถิ่นจะมีความหมายในแง่ของการที่เป็น "สื่อวัฒนธรรม"
อันเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญกลุ่มหนึ่งในการเป็นตัวนำวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใดๆ เข้าไปสู่
สังคมท้องถิ่นได้ ซึ่งการพัฒนาการเมืองในระดับท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความสำนึกทางการเมือง
ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นก็อาจ เริ่มต้นได้ที่คนกลุ่มนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย